

MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST IN ŠPORT

Ljubljana, 4. avgust 2021

Komentar predloga predpisa: RAZISKOVALNA IN INOVACIJSKA STRATEGIJA SLOVENIJE 2021–2030

Spoštovani,

v okviru Evropske raziskovalne infrastrukture za dediščinsko znanost, katere ustanovni članici sta Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije in Univerza v Ljubljani, podajamo naslednji komentar in predloge na dokument RISS.

Znanstveno-inovacijska dejavnost se v dokumentu pogosto povezuje skoraj izključno z gospodarstvom, kar je reduktivno. Sodobna znanost je porozna, preveva vse dejavnosti družbe in mora biti sposobna družbeno-refleksivnega razvoja. Znanost mora biti vključena in vplivati na vse družbene procese, ne samo na gospodarstvo, ampak tudi npr. na javno upravo, kulturo, servisne dejavnosti ipd. Dokument bi moral resno upoštevati ta vidik in povzdigniti znanost in inovacije nad vlogo servisne dejavnosti za gospodarstvo v vlogo gonilne sile razvoja družbe z namenom povečanja kakovosti življenja in družbene dobrobiti, katere pomemben, a ne edini, dejavnik je tudi gospodarstvo. Gospodarskega razvoja si ne moremo predstavljati brez razvoja družbe, javnih institucij in splošne kulture.

Gornji komentar, kot tudi spodnje konkretne predloge, bolj detaljno povzema Inovacijska strategija Evropske raziskovalne infrastrukture za dediščinsko znanost, dostopna tule: <http://www.e-rihs.eu/wp-content/uploads/2020/10/D9.4-E-RIHS-Innovation-Agenda.pdf> in podpira Pariška deklaracija "HERITAGE, SCIENCES AND TECHNOLOGIES: AN OPPORTUNITY FOR OUR SOCIETIES AND THE GLOBAL ECONOMY" z dne 15. februar 2019 <https://heritage2019.sciencesconf.org/resource/page/id/12>, ki jo je pripravila Francoska akademija znanosti v sodelovanju z akademijami znanosti v Avstriji, na Češkem, Italiji, Švedskem, Združenem kraljestvu in Ruski federaciji.

Konkretni predlogi za spremembe:

Str. 2, odst. 1: Tu Strategija pomembno ugotovi pomen interdisciplinarnega sodelovanja, kar pa kasneje ni povzeto v Strateških ciljnih. Ukrep 1 bi moral eksplicitno podpreti odlično interdisciplinarno znanost.

Str. 4, odst 3: Ni jasno, kako so bila ta tri vprašanja oblikovana in tudi ne, zakaj ravno te tri prioritete glede na številne Cilje trajnostnega razvoja, kjer Slovenija zaostaja. Med velikimi družbenimi izzivi manjkajo zlasti izzivi povezani s podnebnimi spremembami in razvojem zelene družbe, ki temelji na družbeno odgovorni in kritični znanosti.

Str. 5, Cilj 2.4: Cilj je sicer zelo obsežen, a vendar zelo fokusirano poudarja biotsko raznovrstnost in kakovost življenja. Cilj naj se razširi na vse vidike naravne in kulturne dediščine, kar bo prispevalo k boljši kakovosti življenja in dobrobiti, podprti z znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnostjo.

Str. 8, U1.7: Namesto izključno ERC, bi Ukrep moral podpreti vso odličnost povezano s koordinatorsko dejavnostjo v EU projektih.

Str. 8, U2.5: Ne sicer povezano samo s tem ukrepom, ampak predvsem z uvodnim komentarjem: kjer se omenja "gospodarstvo", bi morali dikcijo spremeniti v "gospodarstvo, javni sektor in družbo".

Str. 9, U3.5: Termin »občanska znanost« je v dokumentu uporabljen zelo reduktivno, saj predstavlja le en vidik »participatorne znanosti«, kjer se družbo, družbene sloje, skupnosti in posameznike uvede v vse vidike znanstvenoraziskovalne in inovacijske dejavnosti, saj le tako lahko zagotovimo družbeno relevantnost in kritičnost znanstvenih raziskav.

Str. 9, Ukrep 4: Kar pri tem ukrepu izrazito primanjkuje, je pojem družbeno odgovorne znanosti. Etika in integriteta sta le dva vidika družbeno odgovorne znanosti – kritična znanost se mora zavedati pomena vseh možnih vidikov in posledic raziskav, od komercialno gospodarskih do družbenih in okoljskih. Manjka Ukrep, ki bi poudaril etično odgovornost znanosti do družbenega in naravnega okolja, do kulturne in naravne dediščine.

Str. 9, Ukrep 5: V naprednih družbah je dikcija podobnih ukrepov prešla z »enakosti spolov« v »enakost možnosti«, saj je »spol« družbeno pogojen in ne biološko pogojen pojem. Predlog je, da se dikcijo ukrepa ustrezno spremeni. (Skladno z odstavkom 1, str. 24).

Str. 10, Ukrep 9.5: e-Infrastruktura ni le horizontalna podpora za raziskave, ampak je raziskovalna infrastruktura sama po sebi, saj omogoča povsem nove raziskave in nova orodja. e-Infrastruktura ni le računalniška podpora, ampak je programska in algoritemska infrastruktura za raziskave.

Str. 11, Ukrep 11: Čeprav Ukrep v naslovu naslavlja »javni sektor«, pa noben od posameznih ukrepov ne omenja javnega sektorja v smislu naravne ali kulturne dediščine in kulture na splošno, ter drugih organizacij javnega sektorja. To pomanjkljivost je nujno odpraviti.

Str. 15, Odst. 1: Na radovednosti temelječa znanost ni le temeljna/pionirska, temveč je lahko tudi interdisciplinarna. Predlagamo, da se odlično znanost definira kot »na radovednosti temelječa znanost«.

Str. 17, odst. 3: Nujna je vključitev drugih ministerstev v raziskovalno inovacijski proces, kot so MOP (podnebne spremembe in naravna dediščina) in MK (družbene spremembe in kulturna dediščina).

Str. 29, odst. 2: Med najbolj naprednimi ne-EU družbami je Združeno kraljestvo, ki bi moralo biti vključeno v strategijo in omenjeno v tem odstavku.

Str. 31, odst. 3: Med pomembnimi viri financiranja infrastruktur je tudi programsko financiranje, ki mora biti omenjeno – brez tega ni možno omogočati kvalitetnega dostopa do infrastruktur. Vse ESFRI infrastrukture vključene v NRRI bi morale imeti programsko podporo.

S spoštovanjem,

Prof. dr. Matija Strlič, Predsednik Programskega odbora Slovenskega vozlišča Evropske raziskovalne infrastrukture za dediščinsko znanost

Dr. Polonca Ropret, Nacionalna koordinatorka Slovenskega vozlišča Evropske raziskovalne infrastrukture za dediščinsko znanost